

Príloha II. Deklarácia OSN o ochrancoch ľudských práv

Deklarácia o práve a povinnosti jednotlivcov, skupín a orgánov spoločnosti podporovať a chrániť všeobecne uznávané ľudské práva a základné slobody¹

Rezolúcia Valného zhromaždenia OSN č. 53/144

VALNÉ ZHROMAŽDENIE,

ZDÔRAZŇUJÚC potrebu naplňať ciele a zásady Charty OSN s cieľom presadzovať a chrániť všetky ľudské práva a základné slobody pre všetky osoby vo všetkých štátoch sveta,

SO ZRETELŇOM na uznesenie Výboru OSN pre ľudské práva č. 1998/7 z 3. apríla 1998, *vid' Oficiálne záznamy Hospodárskej a sociálnej rady OSN, 1998, doplnok č. 3 ((E/1998/23), kap. II, časť A.*, ktorým výbor odsúhlasil znenie návrhu deklarácie o práve a povinnosti jednotlivcov, skupín a orgánov spoločnosti podporovať a chrániť všeobecne uznávané ľudské práva a základné slobody,

ĎALEJ SO ZRETELŇOM na uznesenie Hospodárskej a sociálnej rady OSN č. 1998/33 z 30. júla 1998, ktorým rada odporučila Valnému zhromaždeniu OSN, aby prijalo návrh deklarácie,

VEDOMÉ SI významu prijatia návrhu deklarácie v kontexte päťdesiateho výročia Všeobecnej deklarácie ľudských práv, uznesenie č. 217 A (III),

1. PRIJÍMA Deklaráciu o práve a povinnosti jednotlivcov, skupín a orgánov spoločnosti podporovať a chrániť všeobecne uznávané ľudské práva a základné slobody;
2. VYZÝVA vlády, agentúry a organizácie v rámci systému OSN, ako aj medzivládne a mimovládne organizácie, aby zintenzívnili svoje úsilie pri šírení Deklarácie a presadzovaní jej všeobecného uznania a porozumenia, a žiada generálneho tajomníka, aby text Deklarácie zahrnul na najbližšieho vydania publikácie *Human Rights: A Compilation of International Instruments (Ľudské práva: zierka medzinárodných listín)*.

85. plenárne zasadnutie z 9. decembra 1998

Deklarácia OSN o práve a povinnosti jednotlivcov, skupín a orgánov spoločnosti podporovať a chrániť všeobecne uznávané ľudské práva a základné slobody

VALNÉ ZHROMAŽDENIE,

ZDÔRAZŇUJÚC potrebu naplňať ciele a zásady Charty OSN s cieľom presadzovať a chrániť všetky ľudské práva a základné slobody pre všetky osoby vo všetkých štátoch sveta, ZDÔRAZŇUJÚC *tiež* význam Všeobecnej deklarácie ľudských práv² a rezolúcie Valného zhromaždenia 2200 A (XXI), príloha, o medzinárodných ľudskoprávných dohovoroch ako základných východísk medzinárodného úsilia o presadzovanie všeobecného uznania a

¹ Dokument Valného zhromaždenia Organizácie Spojených národov A/RES/53/144, 8. marec 1999.

dodržiavania ľudských práv a základných slobôd, ako aj význam ďalších ľudskoprávných dokumentov prijatých v rámci systému OSN i na regionálnej úrovni,

S DÔRAZOM NA SKUTOČNOSŤ, že všetci členovia medzinárodného spoločenstva sú povinní, spoločne i jednotlivco, plniť svoj vážny záväzok presadzovať a podporovať úctu k ľudským právam a základným slobodám pre všetkých bez rozdielu rasy, farby pleti, pohlavia, jazyka, náboženského, politického alebo iného presvedčenia, národnostného alebo sociálneho pôvodu, majetku, narodenia alebo iného postavenia, a zdôrazňujúc osobitný význam medzinárodnej spolupráce nevyhnutnej pre splnenie tohto záväzku v súlade s Chartou OSN,

UZNÁVAJÚC významnú úlohu, ktorú zohráva medzinárodná spolupráca, a neoceniteľný prínos jednotlivcov, skupín a združení k účinnej eliminácii všetkých foriem porušovania ľudských práv a základných slobôd národov i jednotlivcov, a to aj v súvislosti s ich masovým, flagrantným a systematickým porušovaním, ktoré je dôsledkom apartheidu, akýchkoľvek foriem rasovej diskriminácie, kolonializmu, zahraničnej dominancie alebo okupácie, útokov alebo ohrozovania štátnej suverenity, jednoty alebo územnej celistvosti, ako aj ktoré vyplýva z neochoty uznať právo národov na sebaurčenie a práva každého národa uplatňovať plnú zvrchovanosť nad vlastným bohatstvom a prírodnými zdrojmi,

UZNÁVAJÚC súvislosť medzi medzinárodným mierom a bezpečnosťou a uplatňovaním ľudských práv a základných slobôd, majúc pritom na pamäti, že neexistencia medzinárodného mieru a bezpečnosti neospravedlňuje ich nedodržiavanie,

S OPĀTOVNÝM DÔRAZOM na skutočnosť, že všetky ľudské práva a základné slobody sú univerzálne, nedeliteľné, vzájomne závislé a prepojené a mali by sa presadzovať a realizovať spravodlivo a objektívne a bez vplyvu na realizáciu každého z uvedených práv a slobôd,

ZDÔRAZŇUJÚC, že prvoradá zodpovednosť a povinnosť presadzovať a chrániť ľudské práva a základne slobody má štát,

UZNÁVAJÚC právo a zodpovednosť jednotlivcov, skupín a združení pri podpore a napomáhaní rozvoju povedomia o ľudských právach a základných slobodách na národnej i medzinárodnej úrovni,

VYHLASUJE:

Článok 1

Každý má právo, ako jednotlivec alebo spoločne s inými, presadzovať a usilovať o ochranu a uplatňovanie ľudských práv a základných slobôd na národnej aj medzinárodnej úrovni.

Článok 2

1. Hlavnou zodpovednosťou a povinnosťou každého štátu je chrániť, podporovať a realizovať všetky ľudské práva a základné slobody okrem iného prostredníctvom prijímania opatrení potrebných pre vytvorenie všetkých nevyhnutných podmienok v sociálnej, ekonomickej, politickej a inej oblasti, ako aj právnych záruk potrebných na zabezpečenie, aby všetky osoby spadajúce do jeho jurisdikcie mohli jednotlivco alebo spoločne s inými užívať tieto práva a slobody v praxi.
2. Každý štát podľa potreby prijme také legislatívne, administratívne a iné opatrenia, ktoré účinne zaručia práva a slobody uvedené v tejto deklarácii.

Článok 3

Vnútroštátne právo, ktoré je v súlade s Chartou OSN a ďalšími medzinárodnými záväzkami štátu v oblasti ľudských práv a základných slobôd, tvorí právny rámec pre uplatňovanie a užívanie ľudských práv a základných slobôd, ako aj pre realizáciu všetkých aktivít, ktoré sú uvedené v tejto deklarácii, zameraných na podporu, ochranu a účinné uplatňovanie týchto práv a slobôd.

Článok 4

Žiadne z ustanovení tejto deklarácie sa nesmie vykladať ako obmedzujúce alebo porušujúce ciele a zásady Charty Organizácie Spojených národov, alebo ako obmedzujúce alebo odchyľujúce sa od ustanovení Všeobecnej deklarácie ľudských práv, medzinárodných ľudskoprávných dohovor a ďalších medzinárodných dokumentov a záväzkov platných v tejto oblasti.

Článok 5

Pre potreby podpory a ochrany ľudských práv a základných slobôd má každý právo na národnej aj medzinárodnej úrovni, či už ako jednotlivec, alebo spoločne s inými

- (a) pokojne sa stretávať alebo združovať,
- (b) zakladať mimovládne organizácie, združenia alebo skupiny, vstupovať do nich a podieľať sa na ich činnosti,
- (c) komunikovať s mimovládnymi alebo medzivládnymi organizáciami.

Článok 6

Každý má právo, ako jednotlivec alebo spoločne s inými:

- (a) poznať, vyhľadávať, získať, prijímať informácie a byť informovaný o všetkých ľudských právach a základných slobodách, vrátane prístupu k informáciám o tom, akým spôsobom sú tieto práva a slobody ustanovené vo vnútroštátnej legislatíve, súdnictve a administratíve,
- (b) slobodne publikovať, poskytovať a šíriť názory, informácie a vedomosti o všetkých ľudských právach a základných slobodách ako to zaručujú platné medzinárodné ľudskoprávne a iné dokumenty,
- (c) študovať, analyzovať, utvárať si a zastávať názory týkajúce sa dodržiavania všetkých ľudských práv a základných slobôd *de iure* i *de facto*, a týmito i ďalšími primeranými prostriedkami upozorňovať verejnosť na takéto skutočnosti.

Článok 7

Každý má právo, ako jednotlivec alebo spoločne s inými, rozvíjať nové myšlienky a zásady v oblasti ľudských práv, diskutovať o nich a zasadzovať sa o ich akceptáciu.

Článok 8

1. Každý má právo, ako jednotlivec alebo spoločne s inými, na účinný prístup bez diskriminácie k účasti na riadení jeho/jej krajiny a na výkone vecí verejných.
2. Uvedené okrem iného zahŕňa aj právo, jednotlivu alebo spoločne s inými, predkladať štátnym orgánom a organizáciám, ako aj organizáciám, ktoré sa zaoberajú správou vecí verejných, kritické pripomienky a návrhy na zlepšenie ich fungovania a upozorňovať na akýkoľvek aspekt ich činnosti, ktorý môže prekážať alebo brániť podpore, ochrane a uplatňovaniu ľudských práv a základných slobôd.

Článok 9

1. Pri výkone ľudských práv a základných slobôd, a to vrátane podpory a ochrany ľudských práv ako sa uvádza v tejto deklarácii, má každý právo, ako jednotlivec alebo spoločne s inými, využívať účinné prostriedky nápravy a na ochranu v prípade porušenia týchto práv.
2. V tomto zmysle má každý, koho práva alebo slobody boli údajne porušené, právo osobne alebo prostredníctvom splnomocneného zástupcu sťažovať sa pred nezávislým, nestranným a kompetentným súdnym orgánom, resp. iným orgánom ustanoveným na základe zákona, právo na urýchlené preskúmanie takejto sťažnosti na verejnom pojednávaní pred týmto orgánom a právo domáhať sa rozhodnutia v súlade so zákonom stanoveným postupom, vrátane prípadného odškodnenia, ak došlo k porušeniu práv alebo slobôd sťažovateľa, ako aj na výkon konečného rozhodnutia a priznaného odškodnenia, a to všetko bez zbytočných prieťahov.
3. Rovnako má každý právo, ako jednotlivec alebo spoločne s inými, okrem iného:
 - (a) sťažovať sa na postupy a konanie konkrétnych úradníkov a štátnych orgánov v súvislosti s porušovaním ľudských práv a základných slobôd podaním žaloby alebo inými primeranými prostriedkami pred príslušnými vnútroštátnymi, administratívnymi alebo legislatívnymi orgánmi, resp. inými kompetentnými orgánmi podľa právneho poriadku daného štátu, ktoré by mali o sťažnosti rozhodnúť bez zbytočných prieťahov,
 - (b) zúčastňovať sa verejných pojednávaní, konaní a súdnych procesov, aby si mohol utvoriť vlastný názor o ich súlade s vnútroštátnym právnym poriadkom a platnými medzinárodnými povinnosťami a záväzkami,
 - (c) ponúkať a poskytovať odbornú právnu pomoc alebo iné relevantné poradenstvo a pomoc pri ochrane ľudských práv a základných slobôd.
4. Rovnako má každý v súlade s platnými medzinárodnými dokumentmi a postupmi právo, ako jednotlivec alebo spoločne s inými, na neobmedzený prístup k medzinárodným orgánom so všeobecnými alebo osobitnými kompetenciami a na komunikáciu s nimi s cieľom získať a zhodnotiť informácie o záležitostiach, ktoré sa týkajú ľudských práv a základných slobôd.
5. Štát je povinný okamžite začať nestranné vyšetrovanie alebo zabezpečiť šetrenie, ak existuje dôvodné podozrenie, že na území, ktoré spadá pod jeho jurisdikciu, došlo alebo dochádza k porušovaniu ľudských práv a základných slobôd.

Článok 10

Nikto sa svojím konaním, resp. nekonaním tam, kde bolo potrebné konať, nesmie podieľať na porušovaní ľudských práv a základných slobôd a nikoho nemožno trestať alebo inak znevýhodňovať za to, že tak odmietol urobiť.

Článok 11

Každý má právo, ako jednotlivec alebo spoločne s inými, na výkon svojho zamestnania alebo povolania v súlade so zákonom. Každý, koho povolanie sa môže dotknúť ľudskej dôstojnosti, ľudských práv a základných slobôd iných osôb, by mal tieto práva a slobody rešpektovať a konať v súlade s príslušnými vnútroštátnymi a medzinárodnými štandardmi profesionálneho správania a etiky.

Článok 12

1. Každý má právo, ako jednotlivec alebo spoločne s inými, zúčastňovať sa nenásilných aktivít proti porušovaniu ľudských práv a základných slobôd.

2. Štát je povinný prijať všetky potrebné opatrenia, aby každému, či už jednotlivo, alebo spoločne s inými, zabezpečil ochranu zo strany kompetentných orgánov voči akejkoľvek forme násilia, hrozby, represálií, diskriminácie *de facto* i *de iure*, nátlaku alebo iného svojvoľného konania ako odvety za to, že legitímne uplatnil práva uvedené v tejto deklarácii.
3. V tejto súvislosti má každý právo, ako jednotlivec alebo spoločne s inými, na účinnú ochranu podľa vnútroštátnych právnych predpisov, ak sa nenásilným spôsobom postaví proti, resp. odporuje aktivitám a konaniam, a to vrátane opomenutia konať, ktoré je možné pripísať štátu a ktoré vedú k porušovaniu ľudských práv a základných slobôd, ako aj voči násilnému konaniu zo strany skupín alebo jednotlivcov, ktoré majú dopad na uplatňovanie ľudských práv a základných slobôd.

Článok 13

Každý má právo, ako jednotlivec alebo spoločne s inými, žiadať o prostriedky, prijímať a využívať ich s jednoznačným cieľom nenásilným spôsobom podporovať a ochraňovať ľudské práva a základné slobody v súlade s článkom 3 tejto deklarácie.

Článok 14

1. Štát je zodpovedný za prijatie legislatívnych, súdnych, administratívnych alebo iných primeraných opatrení s cieľom zvýšiť povedomie všetkých osôb, ktoré spadajú do jeho jurisdikcie, o ich občianskych, politických, hospodárskych, sociálnych a kultúrnych právach.
2. Tieto opatrenia okrem iného zahŕňajú:
 - (a) publikovanie vnútroštátnych právnych predpisov a platných základných medzinárodných ľudskoprávných dokumentov a ich všeobecnú dostupnosť,
 - (b) úplný a rovnoprávny prístup k medzinárodným dokumentom z oblasti ľudských práv, a to vrátane pravidelných správ, ktoré štát predkladá orgánom zriadením na základe medzinárodných ľudskoprávných dohovorov, ktorých je zmluvnou stranou, ako aj záznamov z rokovaní a oficiálnych správ uvedených orgánov.
3. Štát je podľa potreby povinný zabezpečiť a podporiť vytváranie a rozvoj ďalších nezávislých domácich inštitúcií na presadzovanie a ochranu ľudských práv a základných slobôd na celom území, ktoré spadá pod jeho jurisdikciu, či už to budú ombudsmani, ľudskoprávne komisie alebo iná forma vnútroštátnych inštitúcií.

Článok 15

Štát je zodpovedný za presadzovanie a podporu výchovy v oblasti ľudských práv a základných slobôd na všetkých úrovniach vzdelávacieho systému a za zabezpečenie, aby všetci, ktorí zodpovedajú za vzdelávanie právnikov, príslušníkov orgánov činných v trestnom konaní, príslušníkov ozbrojených síl a verejných činiteľov, do svojich vzdelávacích programov primerane zahrnuli podstatné prvky výchovy k ľudským právam.

Článok 16

Jednotlivci, mimovládne organizácie a relevantné inštitúcie plnia dôležitú úlohu pri zvyšovaní verejného povedomia o otázkach súvisiacich so všetkými ľudskými právami a základnými slobodami prostredníctvom výchovy, vzdelávania a výskumu v uvedených oblastiach, aby okrem iného posilnili porozumenie, znášanlivosť, mier a priateľské vzťahy medzi národmi a všetkými rasovými a náboženskými skupinami, nezabúdajúc pri tom na odlišné prostredie a zázemie jednotlivých spoločností a komún, v ktorom realizujú svoje aktivity.

Článok 17

Pri uplatňovaní práv a slobôd podľa tejto deklarácie je možné každého, kto koná ako jednotlivec alebo spoločne s inými, obmedziť len v rozsahu povolenom platnými medzinárodnými záväzkami a zákonom, a to len pre potreby zabezpečenia primeraného uznania a dodržiavania práv a slobôd iných osôb a oprávnených dôvodov morálky, verejného poriadku a všeobecného blaha v demokratickej spoločnosti.

Článok 18

1. Každý má povinnosti voči a v rámci komunity, ktorá jediná umožňuje slobodný a plnohodnotný rozvoj jeho osobnosti.
2. Jednotlivci, skupiny, inštitúcie a mimovládne organizácie plnia dôležitú úlohu a nesú zodpovednosť v oblasti ochrany demokracie, presadzovania ľudských práv a základných slobôd a podpory a rozvoja demokratických spoločností, inštitúcií a postupov.
3. Jednotlivci, skupiny, inštitúcie a mimovládne organizácie plnia dôležitú úlohu a nesú zodpovednosť aj pri presadzovaní práva každého jednotlivca na také spoločenské a medzinárodné usporiadanie, ktoré umožňuje plnohodnotnú realizáciu práv a slobôd stanovených vo Všeobecnej deklarácii ľudských práv a ostatných ľudskoprávných dokumentoch.

Článok 19

Žiadne z ustanovení tejto deklarácie sa nesmie vykladať spôsobom, ktorý by oprávňoval akéhokoľvek jednotlivca, skupinu, spoločenský orgán alebo štát zapájať sa do činnosti alebo konania zameraného na poškodzovanie práv a slobôd uvedených v tejto deklarácii.

Článok 20

Žiadne z ustanovení tejto zmluvy sa nesmie vykladať tak, že štátom umožňuje podporovať a presadzovať aktivity jednotlivcov, ich zoskupení, inštitúcií alebo mimovládnych organizácií, ktoré sú v rozpore s ustanoveniami Charty Organizácie Spojených národov.